

УДК 378.147

Л.В. Удод,
викладач,
Херсонський
політехнічний
коледж Одеський
національний
політехнічний
університет, e-mail:
lvudod@mail.ru

І. Пирожков,
студент,
Херсонський
політехнічний
коледж Одеський
національний
політехнічний
університет

**ЛЮДИНА З ПІСНІ: СОБКО ІВАН КУЗЬМИЧ – ГЕРОЙ РАДЯНСЬКОГО
СОЮЗУ, МЕШКАНЕЦЬ СЕЛА КІЗОМИС БІЛОЗЕРСЬКОГО РАЙОНУ
(ДО 70 – РІЧЧЯ ЗАСНУВАННЯ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ)**

Л.В.Удод, І.Пирожков. Людина з пісні: Собко Іван Кузьмич – Герой Радянського Союзу, мешканець села Кізомис Білозерського району (до 70-річчя заснування Херсонської області). Наше дослідження присвячене сторінкам біографії та героїзму за часи Великої Вітчизняної війни відомої на Херсонщині людині Івану Собку. Останніми роками спостерігаємо тенденцію зростання серед населення, особливо студентської та учнівської молоді, інтересу до історії рідного краю, рідного міста чи села. Матеріали періоду В.В.війни виклають велику зацікавленість. І ми приєднуємося до цього інтересу. Подаються відомості про життєве кредо Івана Кузьмича, про головний сенс його існування на планеті Земля. Сподіваємось, що це творче дослідження припаде до душі студентській та учнівській молоді Херсонщини, особливо під час вивчення історії рідного краю, бо наші земляки свято пам'ятають героїв-херсонців, що самовідданно боролися з фашистськими загарбниками, як на території колишнього Радянського Союзу, так і на нашій таврійській землі.

L.V.Udod, I. Pirozhkov. The man from a song : Sobko Ivan Kuzmich - the hero of the Soviet Union, the habitant of Kizimis village of Bilozersky region (to the 70th anniversary of the Kherson region). Our research is devoted to pages of biography and heroism of known person in Kherson in times of World War II Ivan Sobko. Recent years the rising trend to the interest of the native land, hometown or village is noticed among people, especially students and pupils. Materials of war period arouse great interest and we join this interest. The information of the life credo of Ivan Kuzmich , the main sence of his existence on planet Earth is given. We hope that this creative research the students and pupils of Kherson like, especially during the studing of the history of their native land, because our countrymen remember the heroes of Kherson, which fought the invaders on the territory of the former Soviet Union and our Tauride land .

Йому плече намуляла рушниця –
Немало з боєм пройдено доріг!
Та дальній шлях все знову й знову сниться,
Хоч бій одгук і воїн переміг.

Сава Голованіський

Вступ. Роки... Швидкоплинні... Не підвладні часу... Йдуть та летять стрімко, нікого не запитуючи, ні на що незважаючи. Йдуть, біжать роки нескінченною чередою, виструнчуються за плечима. Але не щезне в пам'яті людській, не йде в забуття великий подвиг і велика трагедія нашого народу – його битва, його перемога над фашистами. Можна по-різному ставитися до Великої Вітчизняної війни, по-різному її називати, але хіба можна забути тих, хто поліг у боях, хто віддав своє життя для щастя інших.

Війна зажадала від народу найбільшої напруги сил і величезних жертв в загальнонаціональному масштабі, розкрила стійкість і мужність радянської людини, здатність до самопожертвування в ім'я свободи і незалежності Батьківщини. У роки війни героїзм став масовим, став нормою поведінки радянських людей. Тисячі солдатів і офіцерів обезсмертили свої імена при обороні Брестської фортеці, Одеси, Севастополя, Києва, Ленінграда, Новоросійська, у битві під Москвою, Сталінградом, Курськом, на Північному Кавказі, Дніпрі, в передгір'ях Карпат, при штурмі Берліна і в інших битвах. За героїчні подвиги у Великій Вітчизняній війні звання Героя Радянського Союзу удостоєно понад одинадцять тисяч чоловік. Першими в роки війни цього звання були удостоєні радянські льотчики М. П. Жуков, С. І. Здоровцев і П. Т. Харитонов, що таранили фашистські літаки на підступах до Ленінграда. Серед героїв війни і мій земляк Собко Іван Кузьмич .

Матеріал і результати дослідження. Собко Іван Кузьмич народився у 1919 році в с. Кізомис Білозерського району на Херсонщині. Був призваний до лав Радянської Армії й направлений на навчання до Вінницького піхотно-кулеметного училища. Під час жорстоких боїв під Сталінградом училище стало на його захист. Так почалося у Собка І.К. фронтове життя.

Бойове хрещення курсант Вінницького військового училища Іван Собко отримав восени 1942 року, рятуючи бойовий прапор свого навчального закладу. За цей подвиг молодий воїн був нагороджений медаллю «За відвагу» і представлений до першого офіцерського звання «лейтенант». Продовжувати службу його направили в гвардійську дивізію(Рисунок 1).

Командуючи взводом станкових кулеметів, він успішно виконував бойові завдання і накази командування. Справжній бойовий гарт він отримав у дні оборони Сталінграда. Захищаючи його рубежі, лейтенант Собко хоробро бився з ворогами, вписав славні сторінки в літопис свого гвардійського полку.

Після розгрому фашистів на Волзі гвардійська дивізія була перекинута на Орловсько-Курський напрямок. Іван Собко одержав призначення на посаду командира кулеметної роти. Він дбайливо вивчив особовий склад підрозділу, який складався в основному з молодих воїнів. Ознайомився з матеріальною частиною, організував вивчення сталінградського досвіду. Значну увагу новий командир приділив вихованню у бійців сміливості, рішучості, упевненості в силі кулеметного вогню, правильного його використання на полі бою.

Рис. 1. Собко Іван Кузьмич – Герой Радянського Союзу В. В. війни, мешканець с. Кізомис Білозерського району Херсонської області

Практичні навички, одержані в дні навчання, прислужилися молодим солдатам у дні великих боїв. 11 липня 1943 року кулеметна рота старшого лейтенанта Собка взяла участь у розвідці боєм. Вона вибила фашистів з двох траншей і закріпилася на західному березі річки. Командуючий 61 армією генерал-полковник Белов оголосив подяку Іванові Кузьмичу.

Та найтяжчі випробування на долю кулеметників випали 12 липня в жорстокому бою на підступах до с. Хмелева Болоховського району Орловської області. Три наступаючі підрозділи були атаковані крупними силами фашистської піхоти і танків. Оцінивши обстановку, командир роти прийняв швидке і сміливе рішення – вогнем «станкачів» відсікти піхоту від «панцерників» і зупинити її.

Але спершу необхідно було витримати натиск фашистських танків. Їх на позиції роти було двадцять чотири. Та ще чотири самохідні гармати «фердинанд». Виручили артилеристи. Вдавши з прямої наводки, вони знищили п'ять ворожих машин. Танкова атака уповільнилась. Але ненадовго. Ворог перегрупувався і знову кинувся на рубіж, зайнятий кулеметниками. Коли до атакуючих лишилось триста метрів, Собко віддав команду відкрити вогонь. Постріли гвардійців, котрі били по піхоті, були точними. Зелені постаті встелили переоране вибухами снарядів і мін поле бою.

Командир роти уважно слідкував за ворогом, його діями, негайно припиняв спроби гітлерівців підняти знову для атаки. Передавши свій кулемет сержанту Голубеву, перебігав від однієї облоги до іншої, підтримував бійців, вказував цілі. Зустрівши запеклий опір, вцілілі фашистські машини почали відкочуватись назад. Ховаючись за них, задкували рідкі групи автоматників.

Гвардійці Собка одержали можливість для перепочинку. Тільки тривав він недовго. Гітлерівці підтягнули резерви і атакували кулеметників вдруге, втретє... Однак успіху досягти не змогли: радянські бійці стояли непохитно. Командир роти Собко Іван одержав поранення, та поля бою не залишив. Перев'язавши розсічену осколками рану, він знову поспішив до своїх бійців. За четвертим разом ворог кинув на гвардійців всі свої резерви. Він зосередив по ним вогонь артилерії і мінометів, піддав запеклому удар із повітря. Двадцять «юнкерів» скинули на позиції кулеметників весь свій боєзапас. Німецькі танки намагалися за будь-яку ціну подавити вцілілі кулеметні гнізда. Повітря, гаряче від спеки, змішалось з піднятою вгору порохнявою, димом, що стелився від згорілих танків, тліючої трави, різкими запахами вибухівки. Від всього того не було чим дихати, сльозилися очі. В захисників вогненного рубежу, котрих залишалось все менше і менше, сили вже були на межі. Та все ж вони

Рис. 2 Радянські солдати на передовій

витримали і вистояли в цьому пеклі, відкинули ворога назад. В строю роти залишилося лише четверо воїнів – її командир, сержант Голубєв, рядові Фарзалеєв та Іванов. І майже без набоїв. Вирішили, коли ворог піде знову в атаку, відбиватися холодною зброєю. Краще чесна смерть в бою, ніж ворожий полон. Але п'ятої фашистської атаки не відбулося. Невдовзі на плацдарм, який утримували гвардійці-кулеметники, переправилась наша танкова частина, а за нею стрілецькі підрозділи. Всіх бійців з роти Собка, які лишилися живими, (Рисунок 2) підібрали санітари й евакуювали в медсанбат. Так скінчився шестигодинний виснажливий бій першої кулеметної роти гвардійського полку.

Командир полку підполковник Павловський дав таку оцінку діям кулеметників на плацдармі і ролі в них самого командира Собка І.К.: «Рота під командуванням старшого лейтенанта Собка Івана Кузьмича знищила дев'ятсот гітлерівців. Командир із станкового кулемета особисто вивів із строю двісті фашистів».

Поєдинок гвардійців знайшов своє відображення в пісні, яку склали бійці і часто співали на марші: (Рисунок 3)

Рис. 3. Бойові дії солдат у роки В.В. війни

Эх солдаты песню грянем
 О гвардейце боевом
 Нашем старшем лейтенанте
 Пулемётчике лихом.
 Прёт немецкая пехота
 Прямо к нашим рубежам.
 Стал Собко у пулемёта
 И сказал своим друзьям:
 «Все мы, братцы ,сталинградцы,
 И у нас один закон:
 Если драться – так уж драться,
 Бить врагов со всех сторон! [2]

Прошло трохи більше двох місяців від боїв на Орловсько-Курській дузі і старший лейтенант Собко знову прославився своїми відважними діями. При взятті населеного пункту Кудрівка Сонянського району Чернігівської області він в числі перших форсував річку Убідь і точним вогнем станкового кулемета примусив замовкнути фашистські роти. Дванадцять фашистських кавалеристів були знищені влучними пострілами офіцера.

Сміливо діяв командир роти кулеметників і в бою за місто Седнів. Разом із бійцями він зайшов у фланг гітлерівцям, зірвав їхню контратаку. Бойовий рахунок Івана Собка поповнився ще 15 фашистами.

28 вересня 1943 року наші війська побачили синє плесо рідного Дніпра. Перша кулеметна рота, знищуючи опорні пункти ворога безпосередньо на правому березі річки, дала змогу підрозділам полку форсувати Славутич в районі села Миси. Відбиваючи фашистські контратаки, вона подавила шість вогневих точок, вивела з ладу більше взводу гітлерівської піхоти (Рисунок 4).

Рис. 4. Кулеметна рота І.Собко

Ось такими були бойові діла нашого земляка з села Кізомис, колишнього робітника радгоспу «Городній Велетень» Івана Собка. За винятковий героїзм і безстрашся він був удостоєний високого звання Героя Радянського Союзу. Про це повідомив Указ Президії Верховної ради СРСР від 15 січня 1944 року. Рота хороброго офіцера вела нові бої за повне визволення українських земель. А попереду на неї чекали нові атаки, нові штурми. Іван Кузьмич, як завжди був попереду вмiло керував бійцями, спрямовував точні удари своїх «станкачiв».

По війні відважний офіцер повернувся в рідні краї, жив у Херсоні, працював на різних відповідальних посадах. 28 березня 1978 року його не стало. Далися взнаки фронтові рани, нелюдська напруга жорстоких боїв.

В останні роки життя Івана Кузьмича, розповідає мені батько, довелося кілька разів з ним зустрітися – у зв'язку з випуском книжки «Вкарбовані у вічність», написанням нарисів про героїв – херсонців. Завжди з хвилюванням слухав його скупі, не торопкі розповіді, переглядав поживклі від часу документи, газетні вирізки і думав про силу і волю скромної людини, яка сиділа переді мною, її витримку, сталеву міць характеру, бойове вміння. Тільки справжній патріот впроможі витримати всі ті випробування, що випали на його долю. Витримати, щоб утвердити славу Вітчизни, здобути перемогу над жорстоким і підступним ворогом.

-Робив, що міг,-сказав мені якось Іван Кузьмич.

-Іншим я свого життя не мислив у той суворий час. І кожний прожитий день вимірював тим, що зробив для народу, розгрому ворога...

Бойовий шлях нашого земляка – «людини з пісні» - свідчення тому.

Висновки. Велика Вітчизняна війна жорстоким шквалом пронеслась по світу. Стогнала від вогненного буревію і Україна, і наша рідна Таврійська земля. Пам'ять продовжує зберігати ті великі справи, які принесли мир та злагоду нашому народу. Земля не хоче пам'ятати печалі. Загоїла вона рани свої, зацвіла маками, зашуміла пахучими хлібами, травами. Але пам'ятає й буде пам'ятати вона своїх героїв, щасливе майбутнє буде тільки у тих, хто пам'ятає й шанує своє минуле.

Пройдуть століття, кращими і чистішими стануть люди, на земній кулі стане жити по-іншому – радісно і ясно. Ніхто не почує тяжких стогонів землі, не зчервонить золоті ниви людською кров'ю. І далекі наші нащадки схилять голови перед пам'яттю людей-героїв, людей особливого складу, котрі життя своє присвятили тому, щоб здобути щастя для всього людства.

Такою людиною був Іван Собко, пам'ять про кого назавжди залишиться в моєму серці. Адже завдяки йому я живу...

Література

1. Альбом зі шкільної бібліотеки Кізомиської ЗОШ Білозерського району Херсонської області.
2. Касьяненко, А.Е., Емельяненко М.А., Каминская Е.С., Маеров С.И., Цокота П.Е. Герои твои, Херсонщина [Текст]. - Симферополь:Таврия, 1980. – С.125-126.
3. Розповіді жителів села Кізомис Білозерського району Херсонської області.